ल्युट् । २सर्वतो ज्ञाने ३सर्वतो दत्तौ सर्वत्र स्थितौ च ।

परिवेदनीया स्त्री परि+विद् कर्मणि अनीयर् । परिवेत्तु-र्भार्यायां परिवेत्तृशब्दे दृश्यम् ।

परिवेदिनी स्त्री परिवेदः अस्त्यस्याम् इनि ङीप् । परि-वेत्तुर्भार्यायां परिवेदनीयायां स्त्रियाम् हेमच० ।

परिवेश(ष) पु० परि+विश-(घ-)घञ् । १परिधौ २वेष्टने सूर्यचन्द्रमण्डलयोर्वेष्टनाकारे ३उपसूर्यकमण्डले तल्ल-क्षणादिकेतु०सं० उक्तं यथा

"सम्मूर्च्छिता रवीन्दोः किरणाः पवनेन मण्डलीभूताः । नानावर्णाकृतयस्तन्वभ्रे व्योम्नि परिवेषाः । ते रक्त-नीलपाण्डुरकापोताभ्राभशबलहरिशुक्लाः । इन्द्रय-मवरुणनिर्ऋतिवसुधनेशपितामहाग्निकृताः । धनदः करोति मेचकमन्योऽन्यगुणाश्रयेण चाभ्यन्तः । प्रवि-लीयते सुखसंकुरत्यफलः सोऽपि वायुकृतः । चाप-शिखिरजततैजसीरजताभः सकालसम्भूतः । अविक-लवृत्तः स्निग्धः परिवेषः शिवसुभिक्षकरः । सकल-गगनानुचारी नैकाभः चतजवसिभो रूक्षः । अव-कलशकटशरासनशृङ्गाटकवत् स्थितः पापः । शिखि-जलमेघतिवर्णं बहुवर्णं रूपवधो, भयं धूम्रे । हरि-चापनिभे युद्धान्यशोकलक्षमभ्रमे चापि । वर्णेनैवेन यदा बहुलः स्निग्धः शुराभ्रकाकीर्णः । सतैं। सद्योवर्षं करोति पीतश्च दीप्तार्कः । दीप्तशिखरूक्षगरुतः कलुषः सन्ध्यात्रयोत्थितोऽतिमहान् । भयकृत्तडिदुल्काद्यैर्हतो रूपं हन्ति शस्त्रेण । प्रतिदिनमर्कहिमांशोरहर्निश रक्षयोर्नरेन्द्रवधः । परिविष्टयोरभीक्ष्णं जलनाशनभः स्थयोस्तद्वत् । सेनापतेर्भयकरो द्विमण्डलो नातिशस्त्र-कोपकरः । त्रिप्रभृति शस्त्रकोपं युवराजभयं नगर रोधम् । दृष्टिवृष्टिहेण मासेन विग्रहो वा यथेन्दुभ-निरोधे । क्षोराजन्माधिपयोर्जन्मर्क्षे वाशुभो राज्ञः । परिवेषमण्डलगतो रवितनयः क्षुद्भयान्यनाशकरः । जनयति च वातवृष्टिं स्थावरजङ्गमक्षिहन्ता च । भौमे कुमारबलपतिसैन्यानां विद्रवोऽग्निशस्त्रभयम् । जीवे परिवेषगते पुरोहितामात्यनृपपीड़ा । मन्दिस्थावर-लेखकपरिवृद्धिवन्द्रजे सुवृष्टिश्च । शुक्रे थायिक्षत्रिय-राज्ञां पीड़ाऽप्रियं चाचम् । क्षुटनक्षत्रनृपराधिप-शस्त्रेभ्यो जायते भयं केतौ । परिविष्टे गर्भभयं राहौ व्याधिर्भयं च । युद्धानि विजानीयात् परि-वेषाभ्यन्तरे द्वयोर्ग्रहयोः । द्विवृद्धतः यमिनो वा वृद्धवृद्धिभयं त्रिषु पोक्तम् । याति चतुर्षु नरेन्द्रः सामात्यपुरोहितो वशं मृत्योः । प्रलयमिव विद्धि जगतः पञ्चादिषु मण्डलस्थेषु । तारापङ्क्तिं कुर्यात् पृथगेव सप्तत्रितो नरेन्द्रवधम् । नक्षत्राणामथ वा यदि केतोर्नी-दयो भवति । विप्रक्षत्रियविट्शूद्रा भवेत् प्रतिपदादिषु क्रमशः । त्रेषोपुरकोशानां पञ्चम्यादिष्वशुभकारी । युवराजस्याष्टम्यां परतस्त्रिषु पार्थिवस्य दोषकरः । पुर-रोधो द्वादश्यां सैन्यक्षोभस्त्रयोदश्याम् । नरपतिपत्नी-पीड़ां परिवेषोऽभ्युत्थितश्चतुर्दश्याम् । कुर्यात् तु पञ्च-दश्यां पीड़ां मन्त्रजाधिपस्यैव । नागरकाणामभ्यन्तर-स्थिता यायिनां च बाह्यस्था । परिवेषमध्यरेखा यि-त्रेयाक्रन्दसाराणाम् । रक्तः श्यामो रूक्षश्च भवति येषां पराजयस्तेषाम् । स्निग्धः श्वेतो द्युतिमान् येषां भागो जयस्तेषाम् ।"

परिवेषण न० परि+विष ल्युट् । १परितो वेष्टने विष्ल्युट् । २भोजनार्थं परितो भक्ष्यादेरर्पणे च । तत्र श्राद्धे परिवेषणप्रकारादि श्रा०त० उक्तं यथा

मनुः "पाणिभ्यां तूपसंगृह्य स्वयमन्नस्य वर्द्धितम् । वि-प्राणिके पितृन्ध्यायन् शनकैरुपनिःक्षिपेत् । अन्नस्येति षष्ठी तृतीयार्थे वर्द्धितं पूरितं पात्रमिति मेधः । उप-निःक्षिपेत् परिवेषणार्थं समीपे धारयेत् तथा च याज्ञ-वल्क्यः आलभ्य प्रथमं भोजनपात्रे न देयं किन्तु स्वाल्यादिकं पाणिभ्यां पात्रसमीपे भूमौ संस्थाप्य दक्षा-दुभाभ्यां पाणिभ्यां पात्रान्तरिताभ्यां श्राद्धे परिवेषणं कुर्यात् । "उभाभ्यामपि पाणिभ्यामाहृत्य परिवेषयेत्" इति मत्स्यपुराणात् । यत्तु श्राद्धे परिवेषणस्य दक्षिण-पाणिमात्रेणैवान्यानभिधानादिति मैथिलोक्तं तत्र "एकेन पाणिना दत्तं शूद्रदत्तं न भक्षयेत्" इत्यादि-पुराणीयेनैकपाणिदत्तशूद्रदत्तभक्षणनिषेधेन तन्मात्र-परिवेषणस्यापि निषिद्धत्वात् । पाणिभ्यामपि पात्रान्त-रितं कृत्वा देयम् । "हस्तादत्तान्न मे स्नेहा वसाः व्यञ्जनानि च । दातारं नोपतिष्ठन्ति भोक्ता भुङ्क्ते तु किल्बिषम् । तस्मादन्तरितं देयं पर्णेनाथ तृणेन वा । मद्यात् न तु हस्तेन नायसेन कदाचन" इति वशि-ष्ठेन सामान्यतोऽभिधानात् पितृभक्तितरङ्गिण्यामप्येवम् । मनुः "गुडांश्च सूपशाकाद्यान् पयोदधि घृतं मधु । विन्यसेत् यत्नतः सम्यक् भूमावेव समाहितः । भक्ष्यं भोज्यञ्च विविधं मूलानि च फलानि च । हृद्यानि